ÇANAKLI (MAMAK) POLYESİ
(Bucak-ISPARTA)

Yrd. Doç. Dr. Recep BOZYİĞİT*
Arş. Grv. Halil KURT**

GİRİŞ

Çanaklı Polyesi, Isparta şehrinin 20 km. güneyinde yer almaktadır. Polye Havzası'nı kuzey ve doğudan Aksu Çayı Havzası, güneyden Çeltikçi Polye Havzası ve batıdan Burdur Gölü Havzası çevrelemektedir.

Çanaklı Polyesi'ni kuzeyde, batı-doğu doğrultusunda uzanan Sivazın Tepe (1249 m.), Kır Tepe (1355 m.), Burnaz Tepe (1559 m.); doğuda, Tekeçalı Tepe (1533 m.); güneyde, Katranlı Tepe (1475 m.), Soğanlı Tepe (1403 m.) ve Erendağı Tepe (1532 m.); batıda da Yassıkır Tepe (1840 m.) sınırlamaktadır (Şekil: 1).

Su bölüm çizgileri esas alınarak yapılan hesaplamalara göre, Çanaklı Polye Havzası'nın yüzeysel drenaj alanı 106 km^2'dir. Ortalama yükseltisi 1025 m. olan Polye tabanının yüzölçümü 21 km^2 olarak belirlenmiştir.

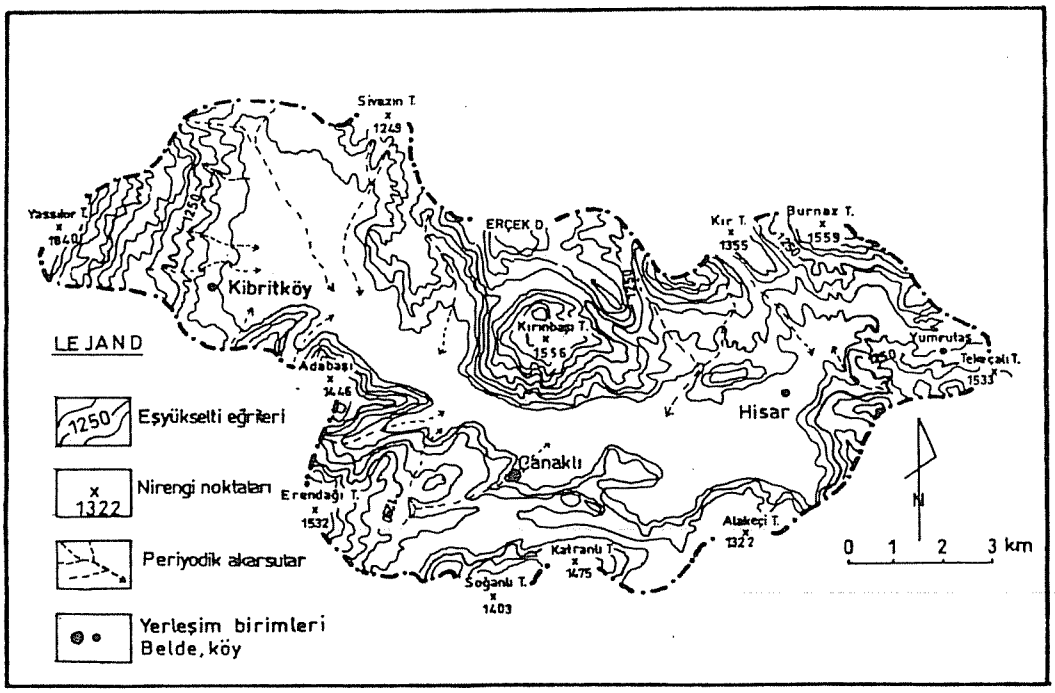
Polye sahasının da içersinde yer aldığı yöre, Akdeniz Bölgesi sınırları içersinde kalmasına rağmen, iklim özellikleri bakımından Akdeniz iklimi ile İç Anadolu'nun karasal iklimi arasında geçiş iklimi özelliği göstermektedir. Bunda, hava kütlelerinin geliş istikametleri, dağların uzanışı, yükselti, karasallık gibi faktörler etkili olmaktadır. Çanaklı Polye Havzası'nın 5 km. kadar kuzeyindeki Ağlasun meteoroloji istasyonunun verilerine (1973-1991) göre, Ağlasun'da ortalama sıcaklık 10.8 °C , yine etüt sahasının 12 km. güneyinde yer alan Bucak meteoroloji istasyonunun rasatlarına (1964-1993) göre, Bucak yerleşim merkezinde ortalama sıcaklık 13.8 °C olarak belirlenmiştir (Tablo: 1). Polye yakınında yer alan bu iki merkezde sıcaklığın farklı olmasında yükselti, bakı ve cephe sistemlerinin etkileri görülmektedir.

* S.Ü.Eğitim Fakültesi, Coğrafya Öğretmenliği, Öğretim Üyesi, KONYA.
** M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi, Coğrafya Öğretmenliği, Araştırma Görevlisi, İSTANBUL.

Tablo:1- Çanaklı Polye Havzası ve yakın çevresindeki bazı istasyonların ortalama sıcaklık değerleri(°C).

İstasyon/Aylar	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	Ort.
Ağlasun 17	1.2	2.1	5.4	9.1	13.7	18.2	21.5	20.9	16.9	11.7	6.2	2.6	10.8
Bucak 26	3.3	4.5	7.8	12.0	16.5	21.4	25.3	25.0	20.8	15.2	9.0	5.2	13.8

Ortalama sıcaklıkların en yüksek olduğu ay, Temmuz (Ağlasun 21.5 °C, Bucak 25.3 °C); en düşük olduğu ay ise, Ocak'tır(Ağlasun 1.2 °C, Bucak 3.3 °C).

Şekil 1. Çanaklı (Mamak) Polye Havzası'nın Topoğrafya Haritası.

Tablo 1'de de görüldüğü gibi ortalama sıcaklık değerleri 18-19 °C olan Akdeniz kıyılarına göre çok düşüktür. Bu açıdan yörenin sıcaklık özellikleri Akdeniz ikliminden çok İç Anadolu'nun karasal iklimine benzerlik göstermektedir.

Çanaklı Polyesi'nin yağış özellikleri sıcaklıkta olduğu gibi yakın çevresindeki, Ağlasun'da (1964-1987), 844.2 mm.; Bucak da ise (1939-1990), 679.8 mm. dir (Tablo: 2). Kuzey-güney istikametinde yer alan iki merkezde yağışın bu derece farklı olması, Akdeniz üzerinden gelen yağışlı hava kütlelerinin Bucak ve Çanaklı Polyesi'nin üzerinden geçerek polyenin kuzeyinde bir duvar gibi yükselen dağlık kesime yükselerek yağış bırakmasındandır.

Havza yakınında yer alan Ağlasun ve Bucak yerleşim birimlerinde ortalama yağışın en fazla olduğu ay, Ocak (Ağlasun 143.3 mm., Bucak,113.5mm.), en az olduğu ay ise, Ağustos'tur (Ağlasun 14.1 mm., Bucak 9.6 mm.). Yağışın en fazla olduğu Kış mevsimini (Ağlasun 382,9 mm. % 45.3; Bucak 321.7 mm., % 47.3), İlkbahar (Ağlasun 236.2 mm. % 27.9, Bucak 172.3 mm. % 25.3), Sonbahar (Ağlasun 146.6mm., %17.4, Bucak 124.9 mm., % 18.4) ve Yaz (Ağlasun 78.5 mm. % 9.3, Bucak 60.9 mm., %8.9) izler.

Tablo:2- Çanaklı Polye Havzası ve yakın çevresindeki bazı istasyonların ortalama yağış değerleri (mm).

İstasyon/Aylar	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	Ort.
Ağlasun 24	143.3	107.0	78.8	86.4	71.0	43.9	20.5	14.1	20.9	53.1	72.6	132.6	844.2
Bucak 36	113.5	95.6	65.3	50.7	56.3	36.5	14.8	9.6	20.5	46.7	57.7	112.6	679.8

Tablo 2'de de görüldüğü gibi, inceleme sahası ve yakın çevresinde maksimum yağışlar kış aylarına rastlamaktadır. Ayrıca, yıllık ortalama yağış miktarlarının İç Anadolu Bölgesi'nin karasal iklim özelliklerine göre oldukça fazla olması, yörenin Akdeniz yağış rejiminin etkisinde kaldığını göstermektedir.

Çanaklı Polye Havzası'nı çevreleyen plato ve dağlık sahaların kalker yamaçlarında, dolin ve uvala gibi karstik çukurluklarda *terra-rossa* topraklar yer almaktadır. Çanaklı Polye Havzası tabanını oluşturan ovalık sahalarda ise, killi, siltli, marnlı unsurlardan oluşmuş alüvyal topraklar görülmektedir. Alüvyal topraklar flüvyal ve limnik menşeylidir.

Polye tabanı ile polyeyi çevreleyen plato ve dağlık sahaların yamaçlarında 1200 m. yüksekliğe kadar iğne yapraklı ağaçlardan karaçam (Pinus nigra), 1200-1800 m.ler arasındaki plato ve dağlık sahalarda ise, Lübnan sediri (Cedrus libani) ve Toros köknarı (Abies cilicica) önemli yer tutar. Sedirler arasında yer yer meşe ve ardıç topluluklarına rastlanmaktadır. Polye tabanını oluşturan ovalık sahada ise; söğüt, kavak ağaçları ile step formasyonları görülmektedir.

Çanaklı Polye Havzası'nda sürekli akışa sahip herhangi bir akarsu yoktur. Yağışlı dönemlerde akışa geçen küçük sel rejimli akarsular polyenin doğu ve batı kesimlerinde yer almaktadır. Buna karşılık havzanın kuzeybatı kenarında kalker-Eosen fliş kontağından çıkan çok sayıdaki kaynaklar, küçük dereler halinde ova tabanındaki Kocagöl'e ulaşmaktadır.

İdari bakımdan Burdur ili, Ağlasun ilçesi sınırlarına dahil olan Çanaklı Polye Havzası'nda; Çanaklı (Mamak) Beldesi (2299) ile Kiprit Köyü (259), Hisar Köy (399) ve Yumrutaş (189) yerleşmeleri vardır. Bu yerleşmelerde toplam 3146 kişi tespit edilmiştir[11]. Sözü edilen yerleşmelerden başta Isparta şehri olmak üzere çeşitli şehirlere göç olmaktadır. Çanaklı Polye Havzası'nda yaşayan nüfus, tahıl tarımı ve hayvancılıkla geçimini sağlamaktadır. Ayrıca, polye tabanındaki kırmızı killeri hammadde olarak kullanan tuğla fabrikaları başlıca sanayii tesisi olarak göze çarpmaktadır.

1. YAPISAL UNSURLAR

Çanaklı Polye Havzası'nda araziyi oluşturan formasyonlar, Mesozoik, Tersier ve Kuaterner'e aittir.

Havzayı çevreleyen, plato ve dağlık sahalarda mostra veren Alpin formasyonlar, Orta Trias'tan Alt Miosen'e kadar olan dönemde teşekkül etmiş çeşitli litolojik birimlerden meydana gelmektedir. Alp orojenezinden büyük ölçüde etkilenen litolojik birimlerin, tektonik deformasyonlar sebebiyle tabaka doğrultu ve eğimleri değişmiştir. Polye tabanını dolduran, Plio-Kuaterner sedimentlerin vukua getirdiği alüvyal ova sahası ise, Post Alpin formasyonlardan oluşmuştur.

Beydağları otoktonu olarak gruplandırılan bu litolojik birimler üzerine kuzey-kuzeybatı yönünden, Alt Langien'de yerleşmiş olan Likya Naplarına ait kalker ve ofiolit karmaşığından meydana gelen litolojik birimler diskordant olarak oturmaktadır[12]. Bu birimler, Çanaklı Beldesi'nin yerleştiği kesim ile doğusunda yarımada şeklinde polye tabanına doğru çıkıntı yaptığı sahalar ile havzanın doğu kenarında geniş bir alanlarda yüzeylemektedir. ŞENEL tarafından, "Dutdere Kireçtaşı" olarak adlandırılan ve Orta Trias-Alt Jura yaşı verilen formasyon rekristalize kireçtaşları ile temsil edilmektedir. Birim, orta-kalın tabakalı, masif, aşınma yüzeyi gri, kırılma yüzeyi kirli beyaz, beyaz renkli algli rekristalize kalkerlerden oluşur. Yaklaşık 700 m. kalınlıkta olan formasyon, sığ karbonat şelf ortamında çökelmiştir. Trias kalkerlerinin tabanında Mesozoik ofiolit karmaşığına ait birimler adeseler şeklinde mostra vermektedir.

[11] DİE- 1997: Genel Nüfus Tespiti İdari Bölünüş, T.C. Devlet İstatistik Enstitüsü, Ankara.
[12] ŞENEL, M.-1997: A. g. e. Isparta J 11 Paftası, s.18, Ankara.

Çanaklı Polye Havzası'nı çevreleyen kuzey ve güneydeki plato ve dağlık sahalarda hakim litolojiyi, kalkşist ve şistler üzerine diskordant olarak gelen Mesozoik kalkerleri oluşturmaktadır. Jeolojik harita ve raporlara "Beydağları Formasyonu" adıyla geçen bu neritik kalkerlere, Jura-Kretase yaşı verilmektedir[13]. Polye tabanını kuzeyden çevreleyen Burnaz Tepe (1559 m.), Kır Tepe, Kırınbaşı Tepe (1556 m.) ve çevresinde; güneyde, Erendağı Tepe (1532 m.), Soğanlı Tepe (1403 m.), Katranlı Tepe (1475 m.) ve Alakeçi Tepe (1322 m.) çevresinde geniş alanlarda aflörmanlarına rastlanmaktadır (Şekil: 2). Beydağları Formasyonu, orta-kalın tabakalı ve gri renklidir. Formasyon içinde yer yer dolomit, dolomitik kalkerler ile rekristalize kalkerler de bulunur. Sık erime boşlüklu olan bu kalkerler üzerinde mikro ve makro karstik şekiller gelişme göstermiştir. Polye tabanının kuzeybatısındaki Yassıkır Tepe'nin (1840 m.) doğu yamaçlarında Üst Kretase yaşı verilen ofiolitli melanj yer alır.

Çanaklı Polyesi'nin kuzeybatısında Orta Eosen-Alt Miosen yaşlı fliş formasyonları yer almaktadır. Polye tabanını kuzeybatıdan çevreleyen Orta Eosen-Alt Miosen flişi, ŞENEL ve diğerleri tarafından "Elmalı Formasyonu" olarak isimlendirilmiştir.Orta Eosen-Alt Miosen flişi, etüt sahasında kumtaşı, şeyl ve yer yerde kumlu-killi kalkerden oluşmaktadır. Polye'nin doğusunda Hisar Köyü çevresi ile Çanaklı beldesinin batısında ise "Karakuştepe Formasyonu" olarak adlandırılan ve genelde kumtaşı, kiltaşı ve silttaşı ardalanmasından teşekkül eden Alt Miosen[14] flişi mostra vermektedir (Şekil: 2). Devrentboğazı'nın polye tabanına ulaştığı kesimde Üst Miosen konglomeralar yer almaktadır. Birbirleri ile yer yer tutturulmuş olan konglomeralar kalker çakıllardan oluşmuştur.

Post Alpin Formasyonlar; Çanaklı Polye Havzası tabanında, akarsu vadilerinin kenarlarında ve batıda Kiprit Köy çevresindeki birikinti koni ve yelpazelerinin olduğu kesimlerde gözlenmektedir. Çanaklı Polyesi'nin tabanında Plio-Kuaterner alüvyal dolgu malzemesi, killi siltli sedimentlerden oluşmuştur. Ayrıca, Hisar Köyü'nün doğusunda, blok, çakıl ve çamur birikintilerinden oluşan Kuaterner yaşlı alüvyon yelpazeleri mostra vermektedir (Şekil: 2).

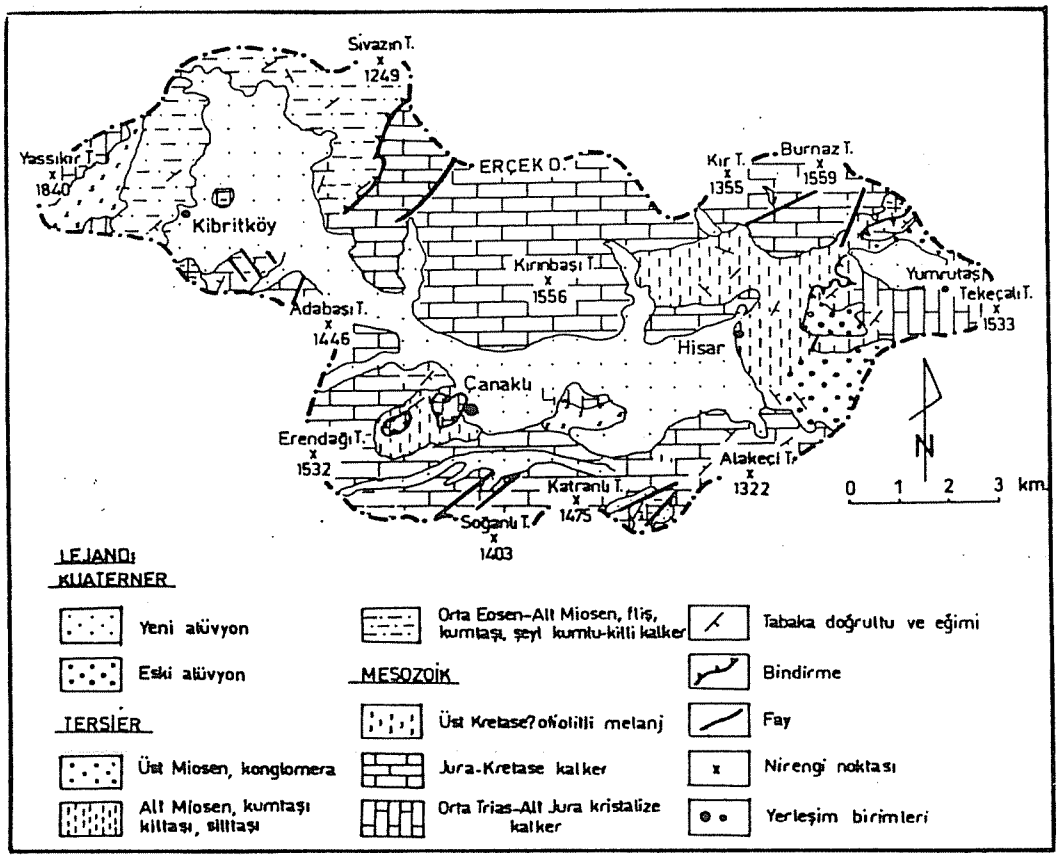
[13] GÜNAY, Y.- BÖLÜKBAŞI, A.S.-YOLDEMİR, O.-1982: Beydağları'nın Stratigrafisi ve Yapısı. Türkiye 6. Petrol Kong., Teb. Nisan 1982, s.91-101, Ankara.

[14] ŞENEL, M. -1997: MTA 1/100 000 Ölçekli Türkiye Jeoloji Haritaları, Isparta J 11 Paftası, s.8, Ankara.

Tektonik Özellikler

Çanaklı Polye Havzası, kuzey ve güney kenarında Beydağları otoktonu ile doğu ve batıdan allokton konumlu Likya Napları arasında teşekkül etmiş tektono-karstik bir depresyon özelliğindedir. Üst Kretase'de bir araya gelen, Likya napları, Toros Kuşağı'nda etkin olan Eosen sonu yatay hareketlerle güneye aktarılmıştır. Alt Langien'de ise Likya napları, altlarına Yeşilbarak napını da alarak birlikte Beydağları otoktonunun kuzey kenarı üzerine yerleşmişlerdir[15].

Havzada Pliosen sonu ve sonrasında büyük çapta eğim atımlı normal faylar gelişmiştir.

Şekil 2. Çanaklı (Mamak) Polye Havzası'nın Jeoloji Haritası.

[15] ŞENEL, M.-1997: A. g. e., s. 8

2. JEOMORFOLOJİK ÖZELLİKLER

Çanaklı Polye Havzası'nda birbirinden farklı özellikleri ile ayrılan jeomorfolojik unsurlar yer almaktadır. Bunlar, havza çerçevesini oluşturan yüksek sahalar (dağ ve plato sahaları) ile polye havzası tabanını teşkil eden ovalık sahalar olmak üzere iki gruba ayrılmaktadır (Şekil: 3).

Yüksek Sahalar (Dağ ve Plato Sahaları): Batı Toros Dağları'nın genelinde olduğu gibi Çanaklı Polye Havzası çevresindeki rölyefin belirginleşmesinde de Alp Orojenezi ve onu takip eden epirojenik stildeki genç tektonik hareketlerin vuku bulması büyük ölçüde etkili olmuştur.

Çanaklı Polye Havzası tabanı ile çevresindeki karstik plato sahası arasında ortalama 250 ila 500 metre arasında değişen nispi yükselti farkı vardır. Söz konusu polyeyi çevreleyen başlıca yükseltiler, kuzeyde Sivazın Tepe (1249 m.), Kır Tepe (1355 m.), Burnaz Tepe (1559 m.) karstlaşmaya elverişli saf kalkerlerden meydana gelmiştir. Polyenin kuzeyinde hum özelliğindeki Kırınbaşı Tepe (1556 m.) yer almaktadır. Bu tepe batı ve güneyden faylarla sınırlanmaktadır. Fay düzlemleri breşik bir doku görünümünde olup, aralarında kalsit damarları mevcuttur. Jura-Kretase'ye atfedilen Kırınbaşı Tepe'nin polye tabanına göre nispi yükseltisi 500 m. yi aşmaktadır. Sözü edilen kütlenin güney ve batısındaki, faylı ve gerilme çatlakları bulunan dik kalker yamaçları üzerinde oyuklu ve kanalcıklı lapyalar yer almaktadır.

Doğuda, Tekeçalı Tepe (1533 m.)'nin Trias'a atfedilen rekristalize kalkerleri, Hisar Köyü'nün doğusundaki Miosen'e atfedilen kumtaşı, kiltaşı, silttaşı ardalanmasından teşekkül eden fliş formasyonu üzerine diskordant olarak gelmiştir. Bu kesimde, Trias kalkeri-Miosen flişinin kontağında teşekkül eden dolin ve uvalalar üzerinde Bakırlı Mahallesi ile Yumrutaş Köyü yer almaktadır.

Güneydoğuda Alakeçi Tepe (1322 m.) ile Hisar Köyü arasında Aksu Çayı'nın bir kolu olan Devrentboğazı Deresi'nin yukarı çığırı, flüvio-karstik oluşumlu vadi içerisinde polye tabanına kadar uzanmaktadır. Devrentboğazı, polye tabanına göre nispi yükseltisi 20-30 metredir. Bu kesimden Çanaklı Polyesi'nin muhtemelen Pleistosen sonlarına kadar Aksu Çayı havzasına drene olduğunu düşündürmektedir.

Çanaklı Polye Havzası'nda en fazla karstlaşmaya maruz kalan saha, Kiprit Köyü ile Çanaklı Beldesi arasında kalan ve polye tabanını güney-güneybatıdan çevreleyen Adabaşı Tepe (1446 m.) çevresidir. Karstlaşmaya son derece elverişli neritik kalkerlerden teşekkül eden Adabaşı Tepe kıvrımlı bir yapıya sahiptir. Ancak yer yer faylarla kesilen bu kalker kütlenin yamaçları lapya ve dolinlerle arızalanmıştır (Şekil: 3).

Çanaklı Polye Havzası'nın en yüksek noktası, batıda Burdur Gölü Havzası ile sınırı teşkil eden Yassıkır Tepe'dir (1840 m.). Trias'a atfedilen rekristalize kalkerlerden teşekkül eden Yassıkır Tepe, Mesozoik ofiolit karmaşığı ve Eosen flişinden oluşan litolojik birimler üzerine diskordant olarak gelmiştir. Polye tabanına göre nispi yükseltisi 800 m.yi bulan Yassıkır Tepe'nin polye tabanına bakan doğu eteklerinde, karstlaşmanın yerini flüvyal aşınım almıştır. Ofiolit ve fliş formasyonlarından oluşan litolojik birimler, sel karakterli periyodik akarsular tarafından büyük ölçüde aşındırılmıştır (Şekil: 3).

Polye Tabanı (Ovalık Sahalar): Çanaklı Polye tabanı'nın, çevresi kuzey ve güneyden karstlaşmaya son derece elverişli neritik kalkerlerle kaplıdır. Ova'nın kapalı bir depresyon olmasının yanı sıra, batı ve güney kenarındaki humlar, güney ve güneybatı kesimlerinde sıralanan düdenler ile periyodik karakterli Kocagöl ve Küçükgöl buranın bir polye tabanı olabileceğini ortaya koymaktadır.

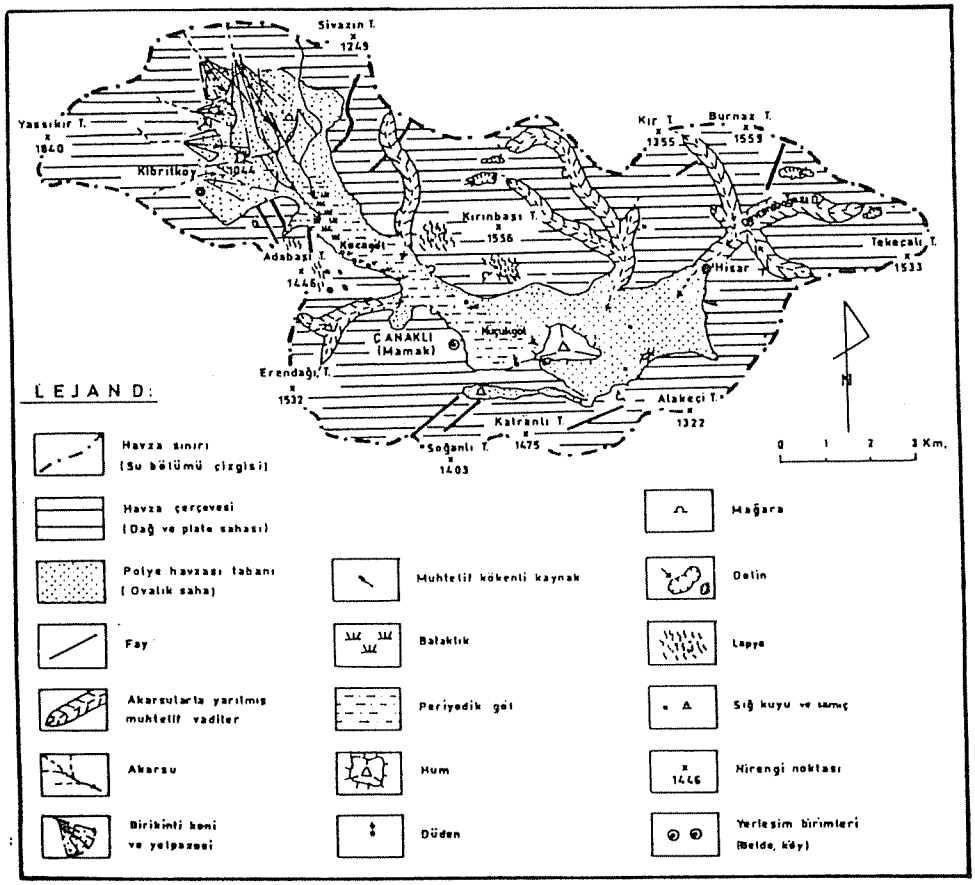
Çanaklı Ovası, esasta tektono-karstik kökenli bir depresyondur (Foto: 1). Depresyon tabanı, flüvyal unsurlarla doldurulmuş, nispeten geniş düzlüklerden ibarettir. Kabaca bir hilal şeklini andıran ovanın doğu-batı doğrultusundaki uzunluğu yaklaşık 14 km.dir. Çanaklı Beldesi çevresinde 800 m. ye kadar daralan ovanın, doğuda Hisar Köyü, batıda Kiprit Köyü'ne doğru genişliği yer yer 2-3 km.yi aşmaktadır. Ovanın eğimi; doğu kesiminden itibaren Küçükgöl'e doğru, batı kenarından ise, Kocagöl'e doğru olup, yükseltisi 1020-1050 m. arasında değişmektedir. Ova tabanını dolduran klastik sedimentler, kil, silt gibi geçirimsiz özellikte ince unsurlardan teşekkül etmiştir (Şekil: 3). Ovanın kenar kesimlerinde yer yer köşeli kalker, ofiolitik çakıllar ile kum, kil özelliğindeki alüvyonlar geniş yer kaplar.

Çanaklı Ovası'nın batısındaki Kipritköy çevresinde birikinti koni ve yelpazeleri dikkati çekmektedir. Yassıkır Tepe'nin doğu yamaçlarındaki ofiolit ve fliş formasyonlarından teşekkül eden depolar, sel rejimli akarsular tarafından aşındırılmaktadır. Aşırdırılan malzemeler polye tabanına ulaştıkları kesimlerde 2-3 derece doğuya doğru eğimli birikinti konileri oluşturmuştur (Şekil: 3).

Çanaklı Polyesi'nin güney ve batı kenarında hum özelliğindeki tepeler yer almaktadır (Şekil: 3). Güneyde Çanaklı Beldesi 2 km. kadar doğusunda, yarımada şeklinde ova içine sokulan kütlenin kuzey yamaçları kalker, güneyi ise karstlaşma özelliği olmayan ofiolit karmaşığından teşekkül etmiştir. Sözü edilen kütlenin 50 m. kadar batısında alüvyal dolgu içinde yükselen küçük kalker tepe hum özelliğindedir. Ayrıca polyenin kuzeybatı kesimindeki Kipritköy'ün 1-2 km. kadar kuzeyinde iki adet hum yer almaktadır. Bu humlardan biri, köyün kuzeydoğu kenarında ve Kretase kalkerlerinden, diğeri ise daha kuzeyde Trias kalkerlerinden teşekkül etmiştir.

Havza'daki düdenler; Çanaklı Ovası'nın güneyinde, Adabaşı Tepe'nin polye tabanı ile kontak yaptığı kesimde, alüvyon-kalker dokanağında sıralanmaktadır (Şekil: 3). Sözü edilen aktif düdenlerin olduğu kesimdeki yamaçlarda ebuliler gözlenmektedir. Ayrıca, ovada toprak huni düdenlerin sayısı oldukça fazladır (Foto: 2). Çanaklı Beldesi'nin 700 m. kuzeyinde karayolunun kenarında alüvyonlar içerisinde toprak huni düdenler yer almaktadır. Bu düdenler yağışlı mevsimde suları girdabi hareketlerle çekmektedir. Bu girdapların gerçekleştiği yerlerde piyezometre yüzeyi huni biçiminde olmaktadır. Çanaklı ovasının orta kesimi ile güney kenarında yer alan düdenler tarafından yutulan suların, yer altı karstik su yolları vasıtasıyla nerelere kadar ulaştığı konusunda henüz boya deneyi yapılmamıştır. Ancak, ovadaki düdenlere akan suların Çanaklı Beldesi'nin 10 km. güneydoğusundaki Taşyayla Köyü civarındaki kaynaklardan çıktığı yörenin yaşlıları tarafından belirtilmektedir. Kaynakların bulunduğu Aksu Çayı Havzası'ndaki Taşyayla Köyü'nün kuzeyinde, Miosen konglomeralarının içinde gölsel kalker ve travertenlerin teşekkül etmiş olması bizde de aynı kanaati uyandırmaktadır.

Çanaklı Ovası'na, yağışlı kış aylarında çevredeki karstik plato sahasından gelen sular, düdenler aracılığıyla yer altına intikal ederler. Ancak düden ağızlarının ağaç dalları, ot veya killi alüvyal malzemelerle tıkanması veya sağanak yağışlarla ovaya gelen suların düdenlerin su yutma kapasitelerinin çok üzerinde olması halinde ovanın orta kısmı kışın, sularla kaplanmaktadır. Böylece ovanın en alçak kesimlerinde, Çanaklı Beldesi'nin doğusunda karstik kökenli *Küçükgöl,* batısında ise *Kocagöl* yer almaktadır Foto: 3). Son yıllarda DSİ tarafından ova tabanında drenaj kanalları açılmış ve düden ağızları temizlenerek ıslah edilmeye çalışılmıştır (Foto: 4). Yaz aylarında Kocagöl'ün güneyindeki küçük bir bataklık dışında eski göl tabanı genelde kurudur. Ancak kurutulan göl tabanındaki killi topraklar derin çatlak ve yarıklar oluşturduğundan tarım yapılamamaktadır. Bu alanlar çayır ve mera olarak kullanılmaktadır.

Şekil 3. Çanaklı (Mamak) Polye Havzası'nın Jeomorfoloji Haritası.

Çanaklı Polye Havzası'nda 1997 ve 1998 Ağustos aylarında yaptığımız arazi çalışmaları sırasında kurutulmuş haldeki Kocagöl'ün tabanında killi, marnlı, siltli unsurlar içerisinde yeraltı suyu seviyesinin 1.5- 2 m. olduğu gözlenmiştir. Bu kesimlerden çevredeki tuğla-kiremit fabrikaları için malzeme alındığından ovanın en alçak yerini oluşturmakta ve kurak yaz aylarında da küçük gölcükler bulunmaktadır. Çanaklı Ovası'nın tabanında DSİ tarafından açılan drenaj kanalları vasıtasıyla, Küçükgöl ve Kocagöl'ün sularının, düdenlere drene edilmek suretiyle kurutulması sağlanmıştır. Böylece göl tabanının tarım alanı olarak kullanılması amaçlanmıştır. Ancak, çevredeki kaynak sularının debilerinde azalma olduğu ve yer altı suyu seviyesinin de alçaldığı köylüler tarafından belirtilmektedir.

Çanaklı ile Hisar Köyü arasında kalan ovanın doğu bölümünde tahıl tarımının yanı sıra nohut, mısır ve ayçiçeği ekilmektedir. Sulama amaçlı ova tabanına açılan kuyulardan 10-12 m. den bol su çıkmaktadır. Fakat taban balçık özelliğinde olduğundan su kalitesi iyi değildir. Kaynatıldığında bol tortu bırakmaktadır.

Jeomorfolojik Gelişim

Torosların topografik ve tektonik uzanışı, yörede güneybatı-kuzeydoğu doğrultusunda olmasına rağmen; Çanaklı Polyesi, kabaca batıda kuzeybatı-güneydoğu, doğu kesiminde ise batı-doğu doğrultusunda uzanmaktadır. Bu haliyle polye tabanının bir graben olabileceği düşünülebilir. Ayrıca GÜLDALI'nın ifade ettiği gibi polyenin ilk oluşumunda polye sahası ile kuzeydeki Isparta ve güneydeki Çeltikçi havzaları ile bağlantısı bulunuyordu[16]. Miosen'de transgresyona maruz kalan saha, oldukça kalın molaz sedimentleri ile örtülmüştür. Miosen'de başlayan ve belirli aralıklarla Orta Pleistosen'e kadar devam eden Torosların bölgesel yükselmesi sonucu az dirençli olan Miosen havza dolguları geniş çapta aşındırılmıştır. Aşındırma olayı muhtemelen güneydoğu kenardaki Devrentboğazı vasıtasıyla olmuştur. Havza dolgularının boşaltılması yanında Plio-Pleistosen'de vuku bulan epirojenik stildeki genç tektonik hareketlerin etkisiyle havza tabanı alçalırken, çevredeki dağ ve plato sahası yükselmiştir. Bu dönemde dışa akışın engellenmesi ile Pleistosen'in plüvyal dönemlerinde alçalan kesimler killi, milli, kumlu malzemelerle dolmuştur. Zemini oluşturan geçirimsiz litolojik birimler yavaşlatmıştır. Holosen'den günümüze kadar olan dönemde ise Kocagöl ve Küçükgöl'ün olduğu kesimlerde kalker yamaçlarda az da olsa karstlaşma sonucu, korrozif genişleme söz konusudur.

[16] GÜLDALI, N.-1970: Karstmorphologische Studien im Gebiet des Poljesystems von Kestel, s.57, (Westlicher Taurus, Turkei)

3. SONUÇ

Çanaklı Polye Havzası, Isparta İli'nin güneyinde yer almaktadır. Polye havzasının yüzeysel drenaj alanı 106 km^2'dir. Havzanın iklim özellikleri Akdeniz iklimi ile İç Anadolu karasal iklimi arasında geçiş özelliği göstermektedir.

Çanaklı Polye Havzası'nda alüvyon ve terra-rossa topraklar yer almaktadır. Polye'nin ovalık kısmında söğüt, kavak ve step formasyonları görülürken, dağlık kesimlerinde 1050-1800 metreler arasında karaçam, Lübnan sediri ve Toros köknarı yer almaktadır.

Çanaklı polye Havzası sınırları içerisindeki belde ve köylerde toplam 3146 kişi yaşamaktadır (1997 Genel Nüfus Sayımına Göre).

Çanaklı Polyesi'ni oluşturan litolojik birimleri; Jura-Kretase kalkerler, Orta Eosen-Alt Miosen fliş (kumtaşı, şeyl ve kumlu-killi kalker), Alt Miosen flişi (kumtaşı, kiltaşı ve siltaşı) ile Plio-Kuaterner yaşlı killi, siltli sedimentler oluşturmaktadır.

Çanaklı Polyesi'nin gelişiminde tektonik tesirlerin başlangıcı teşkil ettiği ve yapısal farklılıkların da polyenin oluşumundaki hızı arttırdığı, bu günkü polye sahasındaki unsurlardan anlaşılmaktadır.

Havza Miosen transgresyonuna maruz kalarak kalın moloz sedimentleriyle örtülmüştür. Belirli aralıklarla Orta Peistosen'e kadar devam eden Batı Toroslar'ın bölgesel yükselmesi sonucu az dirençli olan Miosen dolguları aşınmıştır. Plio-Plaeistosen'de vukua gelen epirojenik stildeki genç tektonik hareketlerle havza tabanı alçalırken, çevredeki dağlık saha yükselmiştir. Pleistosen'deki plüviyal dönemde alçalan polye tabanı göl haline dönüşmüş ve killi, milli ve siltli malzemelerle dolgulanmıştır. Ayrıca günümüzde polye tabanın yer alan Kocagöl ve Küçükgöl eski gölün bakiyeleri olarak görülmektedir.

4. FOTOĞRAFLAR

Foto 1. Çanaklı Polyesi tektono-karstik kökenli bir depresyon içerisinde yer almaktadır. Polyenin güneybatıdan görünüşü.

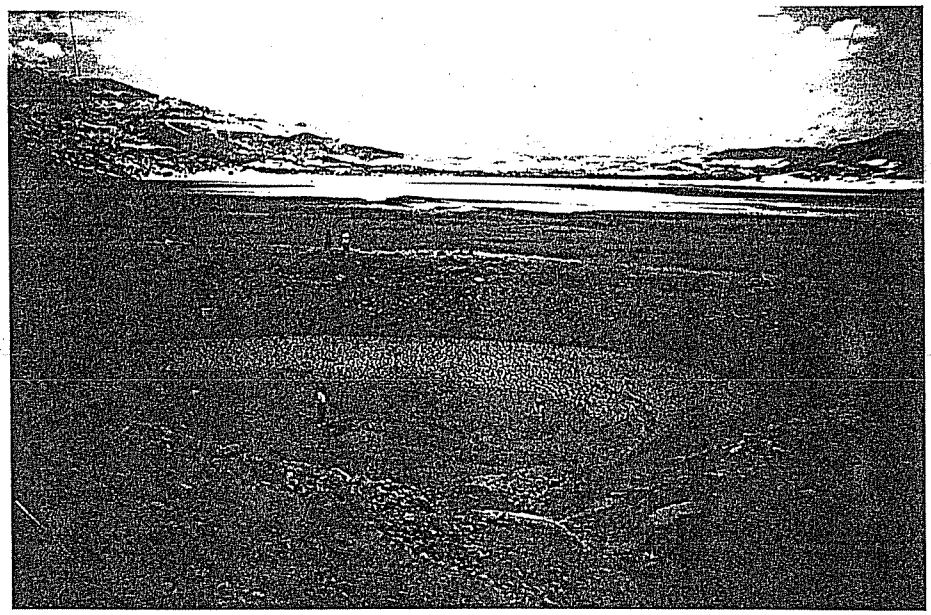

Foto 2. Polye tabanında gelişmiş toprak huni düden (Batıdan görünüşü).

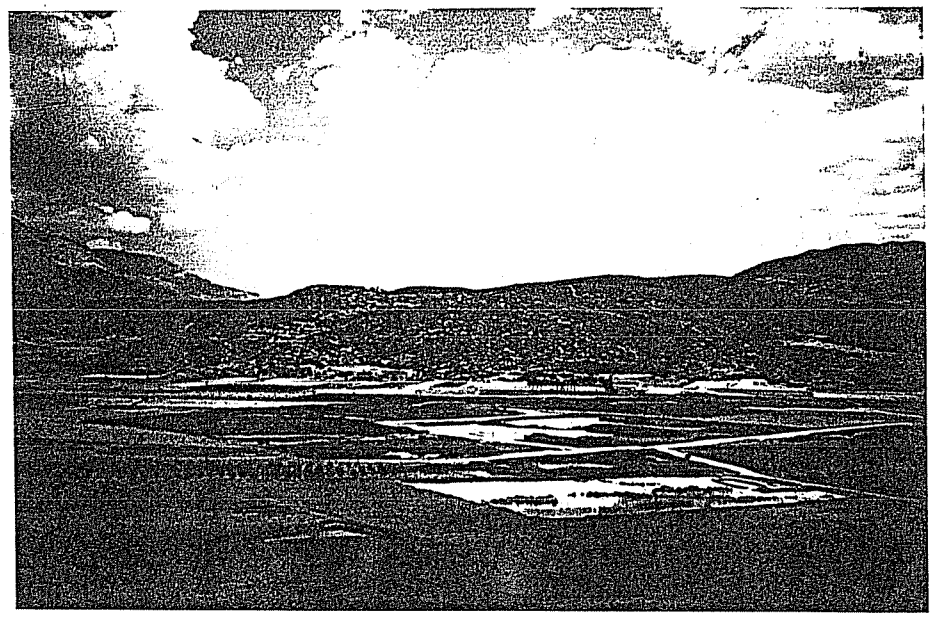

Foto 3. Çanaklı Beldesi'nin batısındaki yarı bataklık durumundaki Kocagöl'ün güneyden görünüşü.

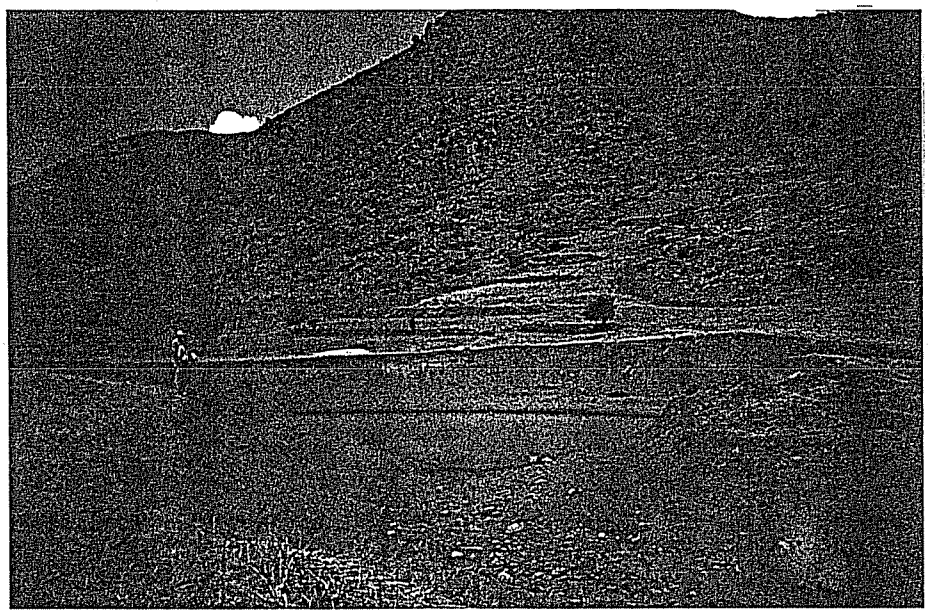

Foto 4. DSİ tarafından polye tabanındaki toprak düdenin drenaj kanalları ile bağlantısı yapılarak temizlenmiş görüntüsü.

5. BİBLİYOGRAFYA

ARDEL, A.-1957: Batı Toroslar Kenar Ovaları'nın Jeomorfolojisi (Xavier de PLANHOL'a göre), İst. Üniv. Coğ. Enst. Derg., Cilt: 4, s.8, İstanbul.

DİE- 1997: Genel Nüfus Tespiti İdari Bölünüş, T.C. Devlet İstatistik Enstitüsü, Ankara.

GÜLDALI, N.-1970: Karstmorphologische Studien im Gebiet des Poljesystems von Kestel, (Westlicher Taurus, Turkei). Im Selbstverlag des Geographischen Instituts der Universitat Tubingen.

GÜNAY, Y.- BÖLÜKBAŞI, A.S.-YOLDEMİR, O.-1982: Beydağları'nın Stratigrafisi ve Yapısı. Türkiye 6. Petrol Kong., Teb. Nisan 1982, s.91-101, Ankara.

SELÇUK BİRİCİK, A.-BOZYİĞİT, R.-1996-1997: Girdev Polyesi, Marmara Üniv., Ata. Eğit. Fak., Marmara Coğ. Derg. S.1, s.323-333, İstanbul.

SELÇUK BİRİCİK, A.-BOZYİĞİT, R.-KURT, H.-1998-1999: Kayaköy Polyesi ve Yakın Çevresinin Jeomorfolojisi (Feyhiye-Muğla), Marmara Üniv., Ata. Eğit. Fak., Marmara Coğ. Derg. S.2, s.150-173, İstanbul.

ŞENEL, M. -1997: MTA 1/100 000 Ölçekli Türkiye Jeoloji Haritaları, Isparta J 11 Paftası, Ankara.

ŞENEL, M.-1997: : MTA 1/100 000 Ölçekli Türkiye Jeoloji Haritaları, Isparta J 10 Paftası, Ankara.

YALÇINKAYA, S. ve diğ. 1986: Batı Torosların Jeoloji Raporu. MTA Rap. No:7898, (Yayınlanmamış) Ankara.